

Velfærdsstatens udfordringer, forandringer og konsekvenser

– *Et festskrift for professor Bent Greve*

Særnummer: Velfærdsstatens udfordringer, forandringer og konsekvenser

Dette særnummer af Samfundsøkonomen er et festskrift for professor Bent Greve, i anledning af hans 70-års fødselsdag. Bent er uddannet økonom og har i en årrække haft sit virke ved Institut for Samfund og Erhverv, Roskilde Universitet, som institutleder og forsker. Han blev i 1997 udnævnt til Jean Monnet Professor i Europæisk arbejdsmarkeds- og social politik, og i 2001 udnævnt til professor i velfærdsstatsanalyse. Bent har sikret uddannelsen af utallige studerende på forvaltning og senere social videnskab udi forståelsen af velfærdsstatens og dens mange modeller og facetter. Og han har flittigt bidraget i bog- og artikelform, såvel som i mange presseinterview, til debatten om velfærdsstatens tilstand. Indtil 2020 var han den mest citerede RUC forsker i danske medier i mange år. COVID 19-krisen gav midlertidigt gode RUC-kolleger, som professor Lone Simonsen førertrøjen. Med Bents brede interesser er han dog allerede igen den journalisterne søger mest ofte. Også i forhold til det trykte ord er Bent yderst produktiv, og han udkommer gerne med mindst én bogpublikation årligt. Alt i alt er han udkommet med hele 46 bøger gennem sin lange forskerkarriere, foruden 169 bogkapitler og 97 forskningsartikler.

Særnummeret består af artikler skrevet af kolleger til Bent Greve om emner, der har haft hans interesse over mange år, og som også i dag er samfundsaktuelle. Bent har især været optaget af velfærdsstaten: er den udfordret og under forandring, kan man tale om en egentlig velfærdskrise, og hvilke konsekvenser har velfærdsstaten for befolkningen i form af fattigdom, ulighed, beskæftigelse og lykke. Han har tidligt interesseret sig for fiskal velfærd, og dermed betydningen af afgifter og skatteindbetalinger – men også unddragelser – for velfærdsstatens beståelse. Andre kerneområder er arbejdsmarked og EU-aspekter af socialpolitikken. Han går dog heller ikke af vejen for bidrag om social investering, sundhed og omsorg.

Særnummerets syv artikler stiller skarpt på udvalgte, aktuelle problemstillinger relateret til velfærdsstaten, som alle taler ind i en kærlig men kritisk dialog med Bents mangeårige forskningsbidrag.

Den første artikel af Adrian Sinfield ser på skatteudgifter, som er den favorable behandling af visse aktiviteter, som sker i skattesystemet. Det kan eksempelvis være mindre skattefradrag og -sats eller skattefrihed m.v. Den slags indirekte offentlige udgifter tenderer til at være mindre synlige, diskuteret og

Temaredaetører

JON KVIST

Professor,
Institut for Samfund
og Erhverv,
Roskilde Universitet,
jkvist@ruc.dk

TINE ROSTGAARD

Professor,
Institut for Samfund
og Erhverv,
Roskilde Universitet,
tiro@ruc.dk

ANDERS EJRNÆS

Professor MSO,
Institut for Samfund
og Erhverv,
Roskilde Universitet,
ejrnaes@ruc.dk

THOMAS PASTER

Lektor,
Institut for Samfund
og Erhverv,
Roskilde Universitet,
paster@ruc.dk

overvågede end direkte offentlige udgifter. Sinfield diskuterer sådanne aspekter og argumenterer for, at mere burde gøres nationalt for at skatteudgifter blev debatteret og prioriteret på lige fod med andre offentlige udgifter. Ofte understøtter skatteudgifter ordninger tilknyttet arbejdsmarkedet med pensioner som det klassiske eksempel. Bent Greve har i sin forskning skrevet dels om skatteudgifter og dels om den arbejdsmarkedsrelaterede velfærd (se hhv. Greve 1993 og Greve 2007).

Jesper Jespersen ser derefter på arbejdsmarkedet og de reformer, der er blevet gennemført igennem de sidste 20 år, et emne som Bent Greve flittigt har beskæftiget sig med i sin forskning og som ekspert i den offentlige debat. Senest har Bent bidraget med et kapitel om socialpolitik og arbejde, i Søren Juul og Jørgen Elm Larsens bog *Socialpolitik*. Jesper Jespersen ser i artiklen på arbejdsmarkedsreformerne og ikke mindst på forklaringer af deres manglende resultater ift. arbejdsudbuddet og beskæftigelsen. Han argumenterer for, at et (forkert) teoretisk udgangspunkt og heraf følgende antagelser i DREAM-modellen ligger bag reformernes fejlskud. Jespersen understreger, at vi mangler empirisk belæg for at det er udbuddet der bestemmer efterspørgslen efter arbejdskraft. Hvor reformerne måske har usikre positive effekter for beskæftigelsen, konkluderer Jespersen at reformernes reducerede ydelser derimod har haft sikre negative omkostninger for de berørte befolkningsgrupper.

En anden central problemstilling for Bent Greves forskning vedrører forholdet mellem velfærdsstaten og civilsamfundet. Thomas Boje diskuterer i særnummeret den politiske ambition, der har vundet indpas i de senere år, om at inddrage civilsamfundet i højere grad i løsningen af velfærdssamfundets udfordringer. Den centrale problemstilling, som denne artikel vil besvare, er, om civilsamfundet kan påtage sig rollen som velfærdsproducent og acceptere de vilkår, der følger med at løse samfundets velfærdsproblemer. Thomas Boje argumenterer for, at civile organisationer har en styrke som velfærdsproducent, idet de kan bidrage til at inkludere sårbare og marginaliserede grupper. Artiklen giver et væsentligt bud på, hvordan civilsamfundet og velfærdsstaten kan arbejde sammen med henblik på at danne en demokratisk kultur baseret på ligestilling, anerkendelse og solidaritet. Forholdet mellem stat, marked og civilsamfund, det såkaldte velfærdsmix, har været et centralt emne i Bent Greves forskning. Dette tema bliver blandt andet berørt i bogen 'Welfare and the Welfare State'.

Azhar Hussain ser på forholdet mellem objektive og subjektive mål for fattigdom, yderligere et centralt forskningsfelt for Bent Greve. Bent har således i sin forskning skrevet en række bøger om betydningen af fattigdom og ulighed. Senest har han været redaktør på Routledge International 'Handbook of Poverty' (Greve 2020). Azhar Hussains artikel undersøger forholdet mellem objektive og subjektive fattigdomsmål for danske børn på baggrund af EU-SILC-data. Objektiv fattigdom tager udgangspunkt i den såkaldte medianindkomstmetode, hvor mennesker er fattige (eller i risiko for fattigdom), hvis de tjener under 50% af landets medianindkomst, mens subjektiv fattigdom

dækker over forskellige økonomiske afsavn samt oplevelsen af fattigdom. Undersøgelsen viser på den ene side, at objektiv fattigdom ikke nødvendigvis fører til subjektiv fattigdom. På den anden side skal man ikke undervurdere betydningen af objektiv fattigdom, da børn med lav indkomst har en betydeligt større risiko for at opleve afsavn.

En af de højaktuelle diskussioner omhandler ældreomsorgen og om den er i krise, truet, under forandring eller alle tre dele. Ældreplejen bliver behandlet af Hanne Marlene Dahl og Mikkel Arp, der undersøger om der er en egentlig omsorgskrise og i så fald, hvor udbredt den er. Især kigger de på paradokset mellem, på den ene side, de mange tegn på en omsorgskrise (herunder færre med ydelser, rekrutteringskrise og stigende arbejdspress) og, på den anden side, høje, positive brugerevalueringer på hospitaler og i ældreomsorgen. De vil dog ikke sådan lige afvise krisen, og forklarer paradokset med en generationel forventningsbias: mediernes dækning af de mange skandaler har sænket vores forventninger, men kommende generationer kommer til at være meget mere kritiske, og med god grund. Bent Greve har selv forholdt sig til sundhed og omsorg i en nylig bog (Greve og Jespersen, 2023), og har også tidligere sammenlignet den danske ældrepleje med andre landes systemer (Greve, 2019).

Tine Rostgaard ser også på ældreplejen og på om bevægelsen mod mere brug af rehabilitering kan ses som en udvikling mod flere sociale investeringer i de ældre eller en afvikling af ældreomsorgen, hvor nedskæringer manifesterer sig ved at ældre skal tage mere vare på sig selv. Hun argumenterer, at rehabilitering også er led i en dagsorden, hvor udgifterne skal holdes nede, og at dette skaber nye mulige sociale risici: Adgangen til ydelser afhænger i stigende grad af at man indvilliger i at lade sig forandre, men også af ens mulighed for at forhandle. Bent Greve har selv behandlet emnet social investering i ældreplejen i EU-projektet SPRINT, der bl.a. resulterede i en bogudgivelse (Greve, 2017).

Endelig ser Thomas Paster på udviklingen i skattepolitik i relation til begrebet austerit, der dækker over en tendens til sparepolitik eller en stram finanspolitik. Ifølge Thomas Paster kan regeringer skabe balance i statsbudgettet enten ved at øge skatteindtægterne eller ved at foretage nedskæringer i velfærdsydelser, eller en kombination af begge dele. Thomas Paster påpeger, at regeringer tidligere har valgt at foretage nedskæringer i velfærdsydelser i stedet for at øge skatteindtægterne på grund af skattekonkurrence. Efter den globale finansielle krise er der dog sket ændringer, hvor europæiske regeringer i stigende grad forsøger at øge skatteindtægterne gennem øget beskatning af virksomheder samt en øget international indsats i forhold til bekæmpelse af skatteunddragelse og brug af skattely. De øgede bestræbelser på at øge skatteindtægterne har dog ikke afløst nedskæringspolitikken, men i højere grad suppleret den. Artiklen ligger i forlængelse af Bent Greves forskning omkring austerit. I bogen 'Are We Living in an Age of Permanent Austerit?' stiller han således kritiske spørgsmål til, om vi lever i en tid med permanent sparepolitik.

Vi ønsker dig god læsning!

Litteraturliste

- Greve, B. (1992). Skatteudgifter i teoretisk og empirisk be-
lysning. København: Samfundslitteratur.
- Greve, B. (2007). Occupational welfare, Aldershot: Edward
Elgar.
- Greve, B. (2020). Austerity, Retrenchment and the Welfare
State: Truth or Fiction? Edward Elgar Publishing.
- Greve, B. (Ed.). (2019). Routledge international handbook
of poverty. Routledge.
- Greve, B. (2014). Welfare and the Welfare State: present
and future. Routledge.
- Greve, B. (red.) (2017) Long-term Care for the Elderly in
Europe: Development and Prospects. London: Rout-
ledge.
- Greve, B. (2019) Long-term care, i Greve, B. (red.) Rout-
ledge Handbook of the Welfare State. Oxon: Routledge,
s. 498-507.
- Greve (2023) Socialpolitik og arbejde i Juul, S.R. & Larsen,
J.E. (red.). Socialpolitik. København: Hans Reitzels For-
lag, s. 441-458.
- Greve, B. (2023) Sundhed og omsorg, i Greve, B. & Jesper-
sen, J. (red.) Den offentlige sektors økonomi. Køben-
havn: Hans Reitzels Forlag, s. 119-147.